

СПОРУДЖЕННЯ МОСТУ

КОСТЯНТИН МОСКАЛЕЦЬ

СПОРУДЖЕННЯ МОСТУ

Львів | Видавництво Старого Лева | 2023

УДК 821.161.2-4
М 82

Костянтин Москалець

М 82 Спорудження мосту [Текст] : есеї / Костянтин Москалець. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. — 368 с.

ISBN 978-966-448-120-2

«Спорудження мосту» — найновіша книжка Костянтина Москальця, одного з найцікавіших сучасних українських есеїстів. Тексти, зібрані під її обкладинкою, умовно можна поділити на декілька змістових частин: есеї медитативні, світоглядно-споглядальні; есеї про улюблених — письменників, філософів чи святих, а також про письмо й літературу; есеї, присвячені світові цифрової і технічної реальності, якою цікавиться автор; есеї-оповіді із життя; і есеї, написані як рефлексії на події війни.

Спільним для текстів видання є вишуканий стиль, ерудованість, добре почуття гумору і тонка емпатія — там, де вони доречні. У книжці є місце на смуток і на радість, на сміх і на роздуми про вічні речі, як-от любов і смерть, прощення та співчуття, молодість і старість тощо. Потреба рефлексувати про важливе і є в певному сенсі нашим щоденним спорудженням мосту, завдяки якому потрапляємо на береги, донедавна невідомі й недоступні для нас.

УДК 821.161.2-4

© Костянтин Москалець, текст, 2023
© Іван Шкоропад, обкладинка, 2023
© Видавництво Старого Лева, 2023

ISBN 978-966-448-120-2

Усі права застережено

*Моїй коханій дружині Богдані Матіяш — натхненниці цієї
книжки і невтомній помічниці та порадниці*

Те, що розумному ліки, дурному — смерть

Звісно, у мене теж є акаунт на фейсбуці, здається, вже сьомий, а може, десятий. Перший із них я створив десь 2007 року, коли про цю соціальну мережу мало хто чув і довідатися про неї можна було майже що випадково, скажімо, завдяки рекламі у надзвичайно популярному тоді живому журналі. Отже, я створив акаунт, додав одну зі своїх віртуальних приятельок у друзі, більше нікого знайомого там не було, я погортав опції, стенув плечима й повернувся до свого живого журналу. Ось де буяло життя! Тут було кого цікавого почитати, було з ким змістовно поспілкуватися — серед моїх тодішніх друзів не бракувало розумних і дотепних айтішників, талановитих поетів і журналістів, траплялися навіть філософи і священники. Пощо сидіти в незграбній, майже що безлюдній мережі, яку, наче на сміх, назвали соціальною? За якийсь час я взагалі видалив свій фейсбук, сподіваючись, що роблю це раз і назавжди.

Але не так сталося, як гадалося. Живий журнал після того, як його перекупили росіяни, швидко занепав. За п'ять літ практично всі мої френди перебралися на фейсбук.

Задушевні розмови і довжелезні пости потонули у барвістому шумовинні принагідних статусів. Сьогодні день матері, завтра день батька, позавтра день народження Валі, ну, ви в курсі, про що пишуть на фейсбуці. Після запровадження кнопки «Подобається» практично зникли вдумливі й розлогі коментарі. Фейсбук перетворився на потік неструктурованої (як нам здавалося спочатку) свідомості, на нескінченну сварку глобальної Кайдашевої сім'ї, на епос розфренджень, лайок і лайків.

Траплялося, що кількість моїх друзів на фейсбуці досягала 3-4 тисяч осіб. Із багатьма я спілкувався на близькі нам теми, про філософію Гайдеггера, припустімо, або про фільми Тарковського і щоденники Ернста Юнгера. Майже всіх вітав із днем народження. І Валю також, аякже. Коментував. Поширював. Викидав із друзів. Додавав у друзі. Підписувався на сторінки. Відписувався від сторінок. Лайкав, лайкав і ще раз лайкав. Словом, робив те, чим усі на фейсбуці з дня на день, з року в рік займаються не покладаючи рук. Але потім звернув увагу, що ця чорна діра почала поглинати безліч часу, який можна було би присвятити значно продуктивнішим і тривалішим справам, аніж щоденне писання вітань трьом тисячам друзів.

До того ж згодом стало помітно, що ця на позір неперебірлива діра аж ніяк не є всеїдною; те, що їй не смакувало, вона успішно блокувала і випльовувала. За безладним потоком почала проглядати міцна і впевнена в собі рука інженерів уваги, маркетологів смислу й почуттів, що спрямовувала наше читання і наші враження у потрібному їй напрямку.

Читаючи книжку Кела Ньюпорта «Цифровий мінімалізм», яку наполегливо рекомендую всім щасливим власникам

акаунтів на фейсбуці, я не раз ловив себе на думці, що основне авторове послання про залежність від смартфонів і соціальних мереж можна стисло передати відомою українською приказкою: «Розумному горілка ліки, а дурному – смерть». Бо ж справді, всі ці історії про самозабутнє зависання в облаштованій інженерами уваги нірвані, про вплив – часто згубний – на нашу поведінку, наші вибори й переваговіддання так скидаються на невеселі історії про алкогольну або наркотичну пристрасть, яка повністю трансформує особистість носія згубних практик.

Поглинаючи гігабайти даних, фейсбук вивчав мене, а я, створюючи, юзаючи і видаляючи акаунти, вивчав його, десь так, як вивчають особливий вид плазунів. Тільки цього разу плазун належав до штучних істот, які, не афішуючи своїх прагнень, день і ніч харчуються людською увагою та почуттями; він належав до чудових предметів соціальної феноменології і біології. Однак із роками до добре відомого повсякденного і підручного байдужієш настільки, що перестаєш помічати його. І я врешті збайдужів до цього штучного сотворіння настільки, що перестав видаляти акаунти. Після всіх досліджень і експериментів ясно одне: всім соціальним мережам ідеться про експлуатацію вкрай важливої, засадничо людської риси – експлуатацію потягу і приязні до собі подібних. Позаяк усі ці істоти на кшталт фейсбука, інстаграма, твітера тощо є штучними витворами, вони ніколи не відчують ні міри, ні втоми. Замість однієї реально пережитої історії, розказаної біля багаття, вони подають десятки тисяч історій, замість одного зображення коханої людини підсовують сотні тисяч чужих фото. Бездомний жебрак, що йде вагоном метро,

співаючи «Ой, у гаю при Дунаю», єдиний у своєму роді й неповторний. Ті ж, що невтомно постять і перепощують невловимі розумом ефемерні статуси, перетворюються на запрограмовану функцію машинного алгоритму, на реалізацію команди «Ctrl+C». Ім'я їм завдяки фейсбуку – легіон. Розповідання ж мільйона історій при мертвотному світлі монітора позбавлено сенсу, бо йому бракує притаманної людському видові риси: розповідати тільки те, чого неможливо не розповісти.

Мені не хотілося би зажити сумнівної слави новітнього луддита, тож на завершення хочу розповісти про нещодавній абсолютно позитивний і змістовний досвід використання сучасних технологій. До мене звернулася вчителька української мови і літератури з суботньої української школи у Вашингтоні, попросивши поспілкуватися з її невеличким класом через *Zoom*. Це виявилось дуже дивним досвідом, мабуть, першим досвідом такого стибу за минулі п'ятнадцять цифрових років. Діти запитували мене про літературу, про те, коли я написав першого вірша, чому я його написав, чи були в моїй родині інші письменники, окрім мене, тощо. Я охоче відповідав, жартував і сміявся, щиро дякував за цікаві запитання, розуміючи, що завдяки відеоконференції в *Zoom* сталося те, чого кожен із нас потребує, як хліба насущного: жива розмова, непідробний інтерес до співбесідника, бажання не тільки говорити, а й слухати, безпосередня заангажованість у спільну справу, в цьому випадку – у літературну. Вже згаданий Кел Ньюпорт висловлює сподівання, що нішеві соціальні платформи з невеликою кількістю користувачів, об'єднаних спільним професійним інтересом, зможуть успішно